

concrete personages. Het zal niet verbazen dat Debussy verder geen enkele poging ondernomen heeft om het rijk in verval en de verhongerende bevolking politiek of historisch te duiden.

Daarmee zijn we terug bij het begin, bij politieke intentie en interpretatie. Het politieke van theater mag dan wel in de intentie liggen, bij een symbolistisch stuk is het wel heel gemakkelijk om dat te omzeilen. De betekenis van een werk, waarbij alle elementen een symbool zijn voor wat anders, wordt natuurlijk gevormd door de invulling van die symbolen. Als het maar ergens op slaat, zou ik zo zeggen.

Peter Sellars heeft in Amsterdam gekozen voor een ondubbelzinnige politieke encensering – althans, dat is wat hij steeds in interviews meedeelt: ‘Wat ik duidelijk wil maken, is dat alles wat in dit stuk gebeurt, politieke gevolgen heeft’. Het kasteel waar alle figuren wonen, is nu een villa geworden in Malibu, Los Angeles, hangend op een klif boven de zee waarin de riolen leegstromen. Aan de monding van die riolen troepen de zwervers samen en ‘woekert de ellende en crepeert het uitschot dat “alleen maar doodgaat om hen in verlegenheid te brengen”’. Elke theater of opera-encensering geeft haar eigen tijd weer, zegt Sellars, en dus heeft *Pelléas et Mélisande* ook te maken met aids, ‘de schaduw van de dood die over mijn generatie hangt’ zonder dat er ook maar iemand binnen de overheid een vin verroert. De villa wordt beschermd door privé-politie die de zwervers verjaagt, maar het is duidelijk dat ook die de buitenwereld niet kan tegenhouden. Al het huispersoneel bijvoorbeeld is zwart, en – ook bij Maeterlinck – zijn zij de eersten die zich van de dood van *Mélisande* bewust worden en daarmee de opera afsluiten.

Fijn-de-sjèkle

Het zal duidelijk zijn: de *Pelléas et Mélisande* van Peter Sellars gaat over het einde van een tijdperk, over het verval van het rijke Westen dat krachteloos niet in staat is zichzelf te regenereren en waaraan noch de heersers, noch de bevolking kunnen of durven of willen ontkomen. In die zin past de programmatie uitstekend in de sfeer van *fijn-de-sjèkle* die Kunstminnend Nederland al enkele jaren in de ban houdt. Want wat is er *fijn-de-sjèkler* dan deze opera? Toch is misschien juist het publiek het grootste probleem. (Muziek)theater staat of valt bij de interactie tussen acteur en toeschouwer. Naar aanleiding van *Nixon in China* formuleerde Sellars trouwens als uitgangspunt: ‘Het publiek moet meer weten van de figuren op het

toneel dan je laat zien. Het ontbrekende op het toneel moet worden aangevuld door het publiek.’

Sinds de Nederlandse Opera in 1986 een plek kreeg in het Amsterdamse Muziektheater, werd het bedrijf geleid eerst door (componist) Jan van Vlijmen en, sinds 1988, door (regisseur) Pierre Audi. Dat heeft geleid tot een interessante programmatie met veel hedendaags werk, optredens van relatief onbekende maar daarom niet minder goede zangers, en creatieve combinaties van regisseurs, vormgevers, dirigenten en orkesten.

Voor de vormgeving van *Pelléas et Mélisande* had Peter Sellars zijn eigen vaste crew meegebracht. Het Rotterdams Philharmonisch Orkest stond onder leiding van Simon Rattle, die al eerder nauw samenwerkte met verschillende van de zangers. De uitvoering was bijzonder helder, en – hoewel de partituur daar weinig aanleiding toe geeft – hier en daar zelfs scherp. Lex van der Slot vond het allemaal ‘nogal vet uitgesmeerd’, maar goed: je hoort een live-uitvoering en niet een cd waaraan uitgebreid gemixed en geslepen is. Bovendien was zelfs deze krachtige versie amper sterk genoeg om overeind te blijven in het continue gekuch, gekroch, genies, gehoest en geproest van het Amsterdamse publiek. Ironisch genoeg bevat de eerste tekst in het programmaboek reeds deze notitie van Claude Debussy: ‘Je zou kunnen zeggen dat bij veel abonneementhouders van onze gesubsidieerde theaters de ‘wil om te begrijpen’ volstrekt afwezig is.’ Dat was te subtiel. Wat er tijdens de voorstelling op 8 juni gebeurde, had ik nog nooit meegemaakt. Na de eerste scène legde Simon Rattle het werk even stil. Hij draaide zich om naar de zaal, verontschuldigde zich dat hij alleen Engels sprak, wees op de talrijke zachte passages in het werk en de concentratie die die vereisen van de musici, en vroeg het publiek beleefd ‘to muffle your coughs and sounds’. Niet dat het wat uithaalde; na enkele minuten kwam het gerochel, gefluim en gefluister weer gewoon op het oude niveau. Misschien heeft het inderdaad wel te maken met het feit dat abonnementen zo’n belangrijke plaats innemen in de organisatie van dure cultuurevenementen. Het lijkt er immers op dat in het wereldje van relatiegeschenken cultuur steeds meer een distinguishing factor is geworden. Iedereen daar heeft immers al een video en whisky en een kunstboek; concerten, ballet en theater, daar toont zich de ware Culturele Elite. (Ik heb het wel eens meegemaakt in Rotterdam dat toen ik probeerde te reserveren voor een concert in een

serie hedendaagse muziek (!), de zaal helemaal uitverkocht was. ‘s Avonds bleek echter dat vier vijfden van de stoelen vrij bleef en gewoon verkocht kon worden aan belangstellenden.)

Kunst (lieft iets met avant-garde of zo) is gewoon status, en een vleugje politiek erbij is helemaal ‘bon ton’. In het Muziektheater kan je overigens uitstekend gezien worden, bij mooi weer zelfs met een glas ‘champagne’ in de hand op het terras aan de straatkant. Het risico is dan dat een belangrijk deel van de zaal gevuld is met mensen die inderdaad alleen komen omdat opera chique is, maar die verder geen enkele belangstelling hebben voor wat er vertoond wordt. Tijdens de pauze van *Pelléas et Mélisande* hoorde ik een vrouw klagen tegen haar gezelschap dat die *Mélisande* echt wel een vreselijk verwend wicht was, en dat ze hoopte dat die eens serieus aangepakt werd. Een ander in het groepje meende dat het na de pauze wel spannender zou worden; hij had gehoord dat er nog politiemannen zouden komen die die zwervers in elkaar sloegen. Ironie? Of is het eerder te vergelijken met het commentaar waarin De Telegraaf zijn bewondering, maar ook droefnis en bezorgdheid uitdrukt over het ziekbed en de dood van Caroline in *The Bold and the Beautiful*? (Op RTL4 is Caroline namelijk al overleden; ik hoop dat ik hiermee geen vreselijke geheimen verklap aan BRT-kijkers.)

Misschien is het dit allemaal wat Peter Sellars in gedachten had, toen hij in een interview zei: ‘Opera is een kunstvorm die Amerikaanse proporties bezit, in metaforische, metafysische en psychologische zin. Alles is er groot aan. En opera is ook een bij uitstek burgerlijke kunst ...’ Neem de term ‘burgerlijk’ in de negatieve zin, en het kan verklaren waarom Sellars de politieke lading in zijn opera zo dik en clichématig aanbrengt. De vraag is dan alleen: wat schiet je er mee op? Misschien bedoelt hij het niet zo, maar is de politieke interpretatie uiteindelijk dan niet alleen maar een verkoopargument in een tijd van ‘political correctness’? Bovendien, wat is voor mensen die komen voor het verhaaltje, de impact van het neerslaan door privé-politie van zwervers die in een riool leven? Op tv kan je het allemaal van dichtbij zien en minder knullig in beeld gebracht.

De Grot

Over tv gesproken: in het Holland Festival was er een andere voorstelling die verrassende parallellen vertoonde met *Pelléas et Mélisande*. Het ging om het ‘videomuziektheater’ van Steve Reich en Beryl Korot, *The*